

УДК 331.339
 JEL: F10; F40
 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-6-40-48>

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

©2023 САВЧЕНКО М. В., ПРИЙМАК Є. О., ГАВРИШ І. В.

УДК 331.339
 JEL: F10; F40

Савченко М. В., Приймак Є. О., Гавриш І. В. Міжнародна торгівля в контексті сталого економічного розвитку країн світу

У світі існує безліч механізмів, які забезпечують економічний розвиток держав. Одним із них є міжнародна торгівля, яка відіграє важливу роль у підтримці економічного розвитку окремих країн, регіонів та всього світу в цілому. У даній статті розглядається роль міжнародної торгівлі в економічному розвитку, її вплив на національні економіки та наслідки для країн, які вільно практикують міжнародну торгівлю. Для забезпечення економічного розвитку значущість міжнародної торгівлі є очевидною, а тому вона потребує підтримки на рівні держав і регіонів. Теоретико-методологічною базою проведення дослідження є напрацювання вітчизняних і закордонних учених. Результати отримані за рахунок застосування системи методів. Зокрема, методи групування, класифікації та кількісних порівнянь були використані при дослідженні товарної та географічної структури світового експорту та імпорту. Методи структурного та економіко-статистичного аналізу використовувались для оцінки основних результатів міжнародної торгівлі та визначення їх впливу на розвиток як окремих країн, так і цілих регіонів. Графічний метод був використаний для наочного відображення результатів аналізу міжнародної торгівлі протягом визначених періодів. Статтю присвячено детальному вивченню перспектив міжнародної торгівлі як засобу посилення прогресу в досягненні країною цілей сталого розвитку. У статті досліджено стан міжнародної торгівлі, розглянуто динаміку експортно-імпортних операцій протягом визначеного періоду. Розглянуто наслідки зовнішньої торгівлі як для окремих держав, так і та для світу в цілому. Міжнародна торгівля – це значний поштовх до розвитку, внаслідок чого економіка окремо взятої країни розвивається активніше. Дослідження тенденцій у сфері міжнародної торгівлі дає змогу спрогнозувати напрямки розвитку світової економіки.

Ключові слова: глобалізація, експорт, імпорт, міжнародна конкуренція, сталий розвиток, глобальні виклики, глобальна торгівля, індекс сталого торгівлі.

Рис.: 7. Табл.: 1. Бібл.: 9.

Савченко Марина Василівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри міжнародних економічних відносин, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: m_savchenko@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9063-3551>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57208318448>

Приймак Євгеній Олександрович – студент, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: pryimak.i@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7279-6565>

Гавриш Іван Валерійович – студент, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: havrysh_i@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5608-5601>

UDC 331.339
 JEL: F10; F40

Savchenko M. V., Priymak E. O., Havrysh I. V. International Trade in the Context of Sustainable Economic Development of World Countries

There are many mechanisms in the world that ensure the economic development of states. One of them is international trade, which plays an important role in supporting the economic development of individual countries, regions and the world as a whole. This article examines the role of international trade in economic development, its impact on national economies, and the consequences for countries that freely practice international trade. To ensure economic development, the importance of international trade is obvious, and therefore it needs support at the level of states and regions. The theoretical and methodological basis of the research is the work of domestic and foreign scientists. The results were obtained due to the application of a system of methods. In particular, the methods of grouping, classification and quantitative comparisons were used in the study of the commodity and geographical structure of world exports and imports. The methods of structural and economic-statistical analysis were used to assess the main results of international trade and determine their impact on the development of both individual countries and entire regions. The graphic method was used to visualize the results of the analysis of international trade during the specified periods. The article is devoted to a detailed study of the prospects of international trade as a means of strengthening progress in the country's achievement of sustainable development goals. The article examines the state of international trade, considers the dynamics of export-import operations during the specified period. The consequences of foreign trade both for individual states and the world as a whole are considered. International trade is a significant impetus for development, as a result of which the economy of a single country develops more actively. The study of trends in the field of international trade makes it possible to predict the directions of development of the world economy.

Keywords: globalization, exports, imports, international competition, sustainable development, global challenges, global trade, sustainable trade index.

Fig.: 7. Tabl.: 1. Bibl.: 9.

Savchenko Maryna V. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of International Economic Relations, Vasyl Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: m_savchenko@donnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9063-3551>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57208318448>

Світова торгівля є традиційною, історично першою і нині – однією із основних форм міжнародних економічних відносин. Вона виступає кількісним виразом міжнародного поділу праці, переваги якого пов'язані з підвищенням ефективності виробництва, зниженням витрат і пошуком найкращого задоволення економічних інтересів.

Розширення міжнародної торгівлі останнім часом хоч і привнесло соціальні та економічні вигоди, проте іноді спричиняло загострення негативних соціальних, екологічних і навіть економічних наслідків. Проаналізувавши перспективи міжнародної торгівлі як інструменту посилення прогресу в досягненні країною цілей сталого розвитку, можна визначити методи пом'якшення впливу негативних чинників на шляху їх реалізації.

Міжнародна торгівля являє собою обмін товарами та послугами між державами. Для національного господарства участь у міжнародній торгівлі набуває форми зовнішньої торгівлі. Світовий ринок є сферою міжнародного балансу попиту та пропозиції на товари, що експортуються й імпортується різними країнами. Докорінні зміни у сфері виробництва, обігу та фінансів переконливо свідчать про поширення та поглиблення глобалізації економічної діяльності в сучасному світі на мікро- та макроекономічному рівнях. Глобалізація є об'єктивним, але досить складним, комплексним і суперечливим явищем, яке одночасно сприяє і зміцненню співробітництва, і посиленню конкуренції.

Міжнародна торгівля може розглядатися з двох боків: як рушій економічного зростання і як похідна від економічного зростання. Про її роль в економічному розвитку свідчать емпіричні дослідження відомих економістів: К. Кojima [1], А. Krueger [2], С. Michalopoulos [3], М. Waugh [4], R. Feenstra, А. Taylor [5] та інших.

Визнання взаємозв'язку між динамікою розвитку країн та їх участю в міжнародній торгівлі, впливу торгівлі в системі міжнародних економічних відносин, установлення напрямів активізації зовнішньої та міжнародної торгівлі в умовах глобальної нестабільності, безумовно, є важливими завданнями економічних досліджень.

Метою дослідження є визначення ролі міжнародної торгівлі та її місця в системі міжнародних економічних відносин, а також дослідження сучасного стану основних показників розвитку міжнародної торгівлі та основних чинників її розвитку.

Завдання – встановити роль міжнародної торгівлі в економічному розвитку на сучасному етапі становлення міжнародних ринків.

У сучасному світі міжнародна торгівля є однією із основних рушійних сил економічного розвитку, яка є сферою міжнародних економічних відносин і являє собою сукупність зовнішньої торгівлі товарами, послугами, продукцією інтелектуальної праці всіх країн світу. Сьогодні вона становить 80% усіх міжнародних відносин. Для окремої країни участь у міжнародній торгівлі також має форму зовнішньої торгівлі, тобто це торгівля однієї країни з іншими країнами світу, яка складається з двох зустрічних потоків товарів та послуг: оплачуваного вивезення (експорту) та ввезення (імпорту).

Міжнародна торгівля є характерною рисою існування світового ринку, який являє собою сферу товарно-грошових відносин між країнами, що ґрунтуються на міжнародному поділі праці та інших чинниках виробництва [5]. Товар чи послуга, які знаходяться на світовому ринку у фазі обміну, виконують інформаційну функцію, оскільки повідомляють про середні величини сукупного попиту та пропозиції. Через це країни мають змогу оцінювати й адаптувати параметри своєї продукції та виробництва (тобто що, скільки, для кого слід виробляти) до вимог світового ринку.

Міжнародне співтовариство виробило цілий ряд *принципів*, на яких базується міжнародна торгівля:

- ✦ торговельні відносини базуються на основі поваги принципів суверенної рівності, самовизначення народів і невтручання у внутрішні справи інших держав;
- ✦ недопущення дискримінації, що може здійснюватися у зв'язку з належністю держав до різних соціально-економічних систем;
- ✦ кожна країна має суверенне право на вільну торгівлю з іншими країнами;
- ✦ економічний розвиток і соціальний прогрес можуть стати загальною справою всього міжнародного співробітництва, сприяти зміцненню мирних відносин між країнами;
- ✦ міжнародна торгівля повинна сприяти розвитку регіональних економічних угруповань, інтеграції й іншим формам економічного співробітництва між країнами, що розвиваються;
- ✦ міжнародна торгівля повинна регулюватися правилами, що сприяють економічному та соціальному прогресу;

- ✦ міжнародна торгівля має бути взаємовигідною та вестися в режимі найбільшого сприяння, у її межах не повинні застосовуватися дії, що шкодять торговельним інтересам інших країн;
- ✦ розширення та всебічний розвиток міжнародної торгівлі залежить від можливості доступу на ринки і вигідності цін на сировинні товари, що експортуються;
- ✦ розвинуті країни, що діють у регіональних економічних угрупованнях, повинні робити все від них залежне, щоб не нашкодити і не впливати негативно на розширення імпорту з третіх країн, особливо країн, що розвиваються;
- ✦ національна та міжнародна економічна політика повинна бути спрямована на досягнення міжнародного поділу праці відповідно до потреб та інтересів країн, що розвиваються, і світу в цілому;
- ✦ міжнародні установи і країни, що розвиваються, повинні забезпечити посилення припливу міжнародної фінансової, технічної й економічної допомоги для зміцнення та підтримки шляхом поповнення експортного виторгу країн, що розвиваються, їхніх зусиль для прискорення економічного зростання;
- ✦ значна частина коштів, що вивільняється внаслідок роззброювання, має спрямовуватися на економічний розвиток країн, що розвиваються;
- ✦ державам, що не мають виходу до моря, необхідно надавати максимум можливостей, що дозволили б їм перебороти вплив внутрішньоконтинентального положення на їхню торгівлю;

- ✦ повна деколонізація відповідно до декларації ООН про надання незалежності колоніальним країнам і народам є необхідною умовою економічного розвитку та здійснення суверенних прав країн на природні багатства.

Суттєве значення міжнародної торгівлі підтверджується тим, що нині жодна країна світу не може обійтися без зовнішньої торгівлі. Усі країни так чи інакше від неї залежать, але міра залежності в них різна (рис. 1).

За результативними показниками міжнародної торгівлі всі країни світу можна розподілити на три групи: високозалежні (45–93%), середньозалежні (14–44%) і низькозалежні (2,7–13%).

Глобальна торгова система зазнає тектонічних зрушень, які переорієнтують міжнародні ланцюги постачання на десятиліття вперед (рис. 2).

У 2022 р. світова торгівля досягла рекордних 32 трлн дол., незважаючи на війну в Україні та тривалий вплив пандемії. Торгівля товарами зросла у 2022 р. на 10% порівняно з минулим роком до приблизно 25 трлн дол., частково завдяки вищим цінам на енергоносії. Послуги зросли на 15% до рекордних 7 трлн дол. [7].

Квартальну динаміку світового експорту та імпорту за 2006–2022 рр. наведено на рис. 3.

Зростання обсягів торгівлі у 2022 р. було повільніше, ніж очікувалося, – усього на рівні 2,7% після падіння в четвертому кварталі, проте сильніше, ніж у найгіршому сценарії, розглянутому на початку війни в Україні.

У 2022 р. світовий імпорт склав 25,6 трлн дол., при цьому також незначно переваживши експорт, обсяг якого становив 24,9 трлн дол.

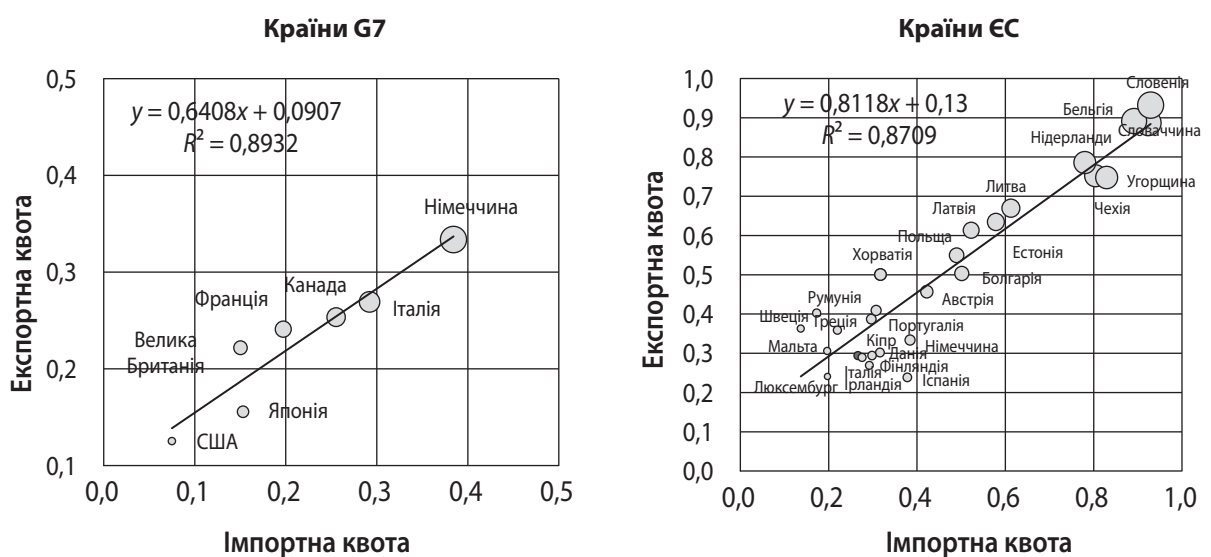


Рис. 1. Квоти міжнародної торгівлі (експортна, імпортна, зовнішньоторговельна) країн світу у 2021 р.
Джерело: розраховано авторами на основі [6].

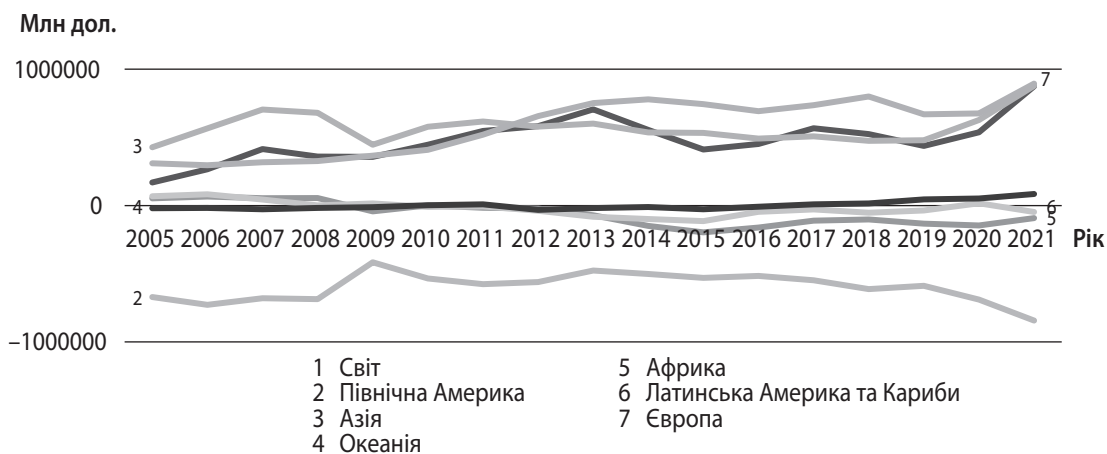


Рис. 2. Динаміка торговельного сальдо регіонами світу у 2005–2021 рр., млн дол.

Джерело: побудовано авторами на основі [6].

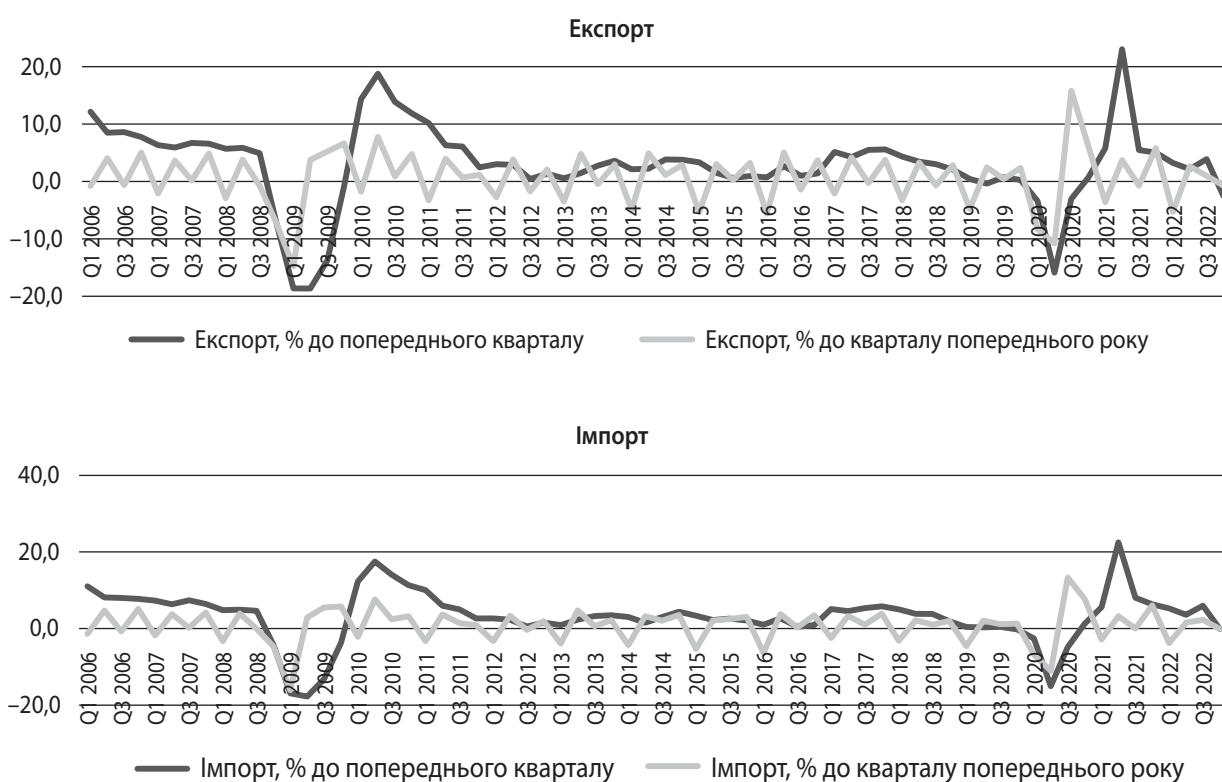


Рис. 3. Квартальна динаміка світової торгівлі у 2006–2022 рр., %

Джерело: побудовано авторами на основі [6].

Ланцюгові індекси експорту та імпорту суттєво коливалися під впливом COVID-19 у 2019–2020 рр. У 2022 р. збройна агресія російської федерації ускладнила міжнародну логістику, порушивши ланцюги постачання, що призвело до зниження індексу імпорту на 8,7% порівняно з 2022 р. [7].

За даними експертів СОТ, зростання торгівлі сповільниться до 1,7% у 2023 р. після зростання на 2,7% у 2022 р., оскільки світова економіка стикається зі значними викликами. Прогнози економічного зростання на 2023 р. переглядаються в бік зниження

через високі ціни на енергоносії, підвищення процентних ставок, стійку інфляцію в багатьох економіках і негативні глобальні економічні наслідки війни в Україні. Ще два фактори, які можуть суттєво вплинути на структуру торгівлі у 2023 р. і змінити очікування, – розвиток глобальних ланцюжків поставок і перехід до більш екологічної світової економіки. Частково падіння вартості міжнародної торгівлі протягом другої половини 2022 р. пов'язане зі зниженням цін на сировину. Починаючи з третього кварталу 2022 р. торгівля знижувалася в усіх географічних регіонах, за

винятком Східної Азії, яка продемонструвала значну стійкість. Якщо виключити економіки Східної Азії, більш значний спад у торгівлі країн, що розвиваються, є вражаючим.

Економісти СОТ зараз прогнозують зростання торгівлі товарами на 3,2% у 2024 р., що супроводжуватиметься зростанням реального ВВП на 2,4% за ринковим курсом (рис. 4).

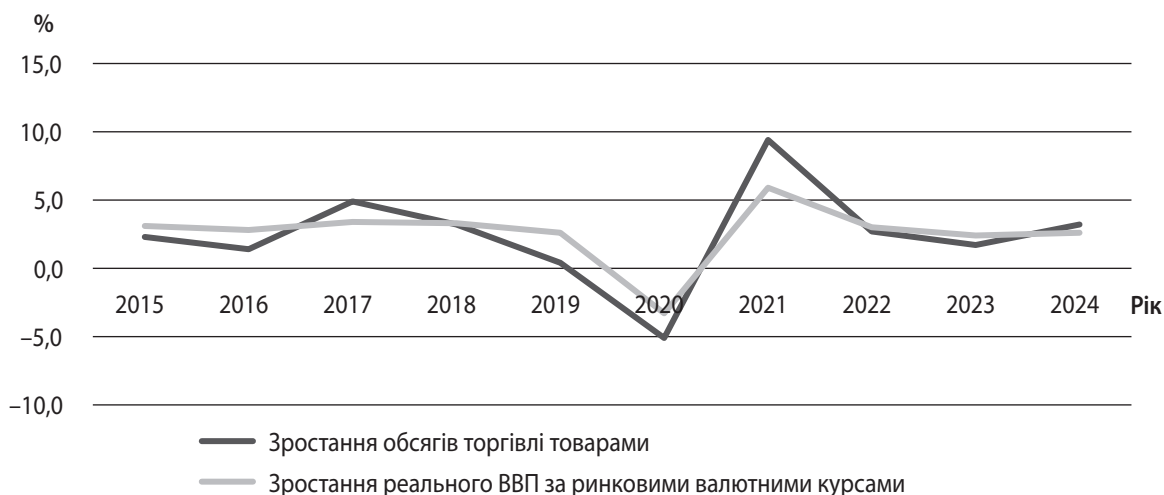


Рис. 4. Обсяг світової торгівлі товарами та зростання ВВП у 2015–2024 рр., %

Джерело: побудовано авторами на основі [6].

Товарна структура міжнародної торгівлі формується під впливом конкурентних переваг. Відмінності в цінах зумовлені різними витратами виробництва, які залежать від двох груп чинників.

Першу групу чинників формують **природні конкурентні переваги**, до складу яких належать природно-географічні чинники. Другу групу чинників (соціально-економічних) формують **набуті конкурентні переваги**, що характеризують науково-технічний і економічний рівень розвитку країни, її виробничий апарат, масштаби та серійність виробництва, виробничу та соціальну інфраструктуру, масштаби науково-дослідних робіт.

У торгівлі товарами характерною тенденцією є зростання частки торгівлі продукцією обробної промисловості (близько 3/4 вартісного обсягу світового експорту) та скорочення частки сировини і продовольства (близько 1/4). На послуги припадає близько 2/3 світового валового продукту, причому в ряді провідних ринкових країн цей показник значно більший і перевищує 70%, а інколи навіть 80%. Як вид економічної, та, зокрема, міжнародної економічної, діяльності послуги є не тільки домінуючим, а й якісно диверсифікованим компонентом: згідно з класифікацією ГАТТ/СОТ у світі у сфері обігу використовується понад 600 видів послуг [7].

Динаміку товарної структури експорту та імпорту за 2018–2022 рр. наведено в *табл. 1*.

Протягом 2018–2021 рр. у загальному обсязі світової торгівлі імпорту у цілому переважав експорт. Найвагомішу частку як у експорті, так і в імпорті протягом зазначеного періоду займали машини та транспортне обладнання, зокрема у 2021 р. його частка становила майже 31% у загальному обсязі. На другому місці паливо та продукти видобутку – 16%, далі хімічні речовини, зокрема добрива, частка

яких складала 12,5%. Також значну частку займала сільськогосподарська продукція, а саме – 9%. Решта груп товарів представлені менш значними обсягами.

За географічною структурою міжнародної торгівлі, що сформувалася під впливом поглибленого міжнародного поділу праці та розвитку науково-технічної революції, найбільша частка світового експорту та імпорту належала країнам Азії – 42,9% та 38,3% відповідно (рис. 5).

За даними рис. 5 видно, що Азія та Європа займають ліву частку в структурі міжнародної торгівлі. Країни, що входять до цих регіонів, упевнено лідирують на світовому ринку як в експорті товарів та послуг, так і в імпорті. Третє місце займає Америка. Проте у 2022 р. регіони-лідери показали деяке зменшення частки (до 2%) у загальному обсязі торгівлі порівняно з 2018 р. Причинами такого зменшення стали негативні наслідки пандемії COVID-2019, нестабільне військово-політичне становище в регіонах, що, своєю чергою, вплинуло на погіршення прогнозів економічного зростання у світі.

Невизначеність залишається високою для ланцюгів постачання, що, своєю чергою, потребує зусиль, спрямованих на побудову більш екологічно чистої глобальної економіки, стимулюючих попит на екологічно сталі продукти, водночас зменшуючи попит на товари з високим вмістом вуглецю та викопне паливо.

Мерль А. Хінріх відмічає що торгівля є невід'ємним компонентом економічного розвитку, але

Експорт та імпорт товарів за групами товарів, трлн дол.

Показник	Експорт					Імпорт				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Обсяг торгівлі, усього	19,5	19,0	17,7	22,3	24,9	20,0	19,3	17,9	22,6	25,6
Індекс зміни до попереднього року, %	103,0	100,4	95,3	108,4	11,7	103,4	100,4	94,6	110,3	113,2
Зокрема										
Сільськогосподарська продукція	1,8	1,8	1,8	2,2	2,0	1,9	1,8	1,8	2,3	2,4
Продукти харчування	1,5	1,5	1,6	1,8	1,8	1,6	1,6	1,6	1,9	1,9
Паливо та продукти видобутку	3,3	3,1	2,3	3,6	3,8	3,4	3,2	2,4	3,9	4,2
Паливо	2,5	2,4	1,6	2,5	2,6	2,6	2,4	1,6	2,6	2,8
Чавун і сталь	0,5	0,4	0,4	0,6	0,9	0,5	0,4	0,4	0,6	0,5
Хімічні речовини	2,2	2,2	2	2,8	2,9	2,3	2,3	2,3	2,9	3,1
Фармацевтика	0,6	0,7	0,7	0,9	1,0	0,7	0,7	0,8	0,9	1,1
Машини та транспортне обладнання	6,6	6,5	6,2	7,3	7,5	7,3	7,2	6,7	7,9	8,1
Офісне та телекомунікаційне обладнання	2,1	2	2,1	2,5	2,7	2,3	2,3	2,4	2,8	2,7
Електронна обробка даних та оргтехніка	0,7	0,7	0,7	0,8	1,0	0,7	0,7	0,7	0,8	0,9
Телекомунікаційне обладнання	0,7	0,6	0,6	0,7	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	1,2
Інтегральні та електронні схеми	0,7	0,7	0,8	1	1,1	0,9	0,9	1	1,1	1,1
Транспортне обладнання	2,2	2,2	1,8	2,1	2,2	2,3	2,3	1,9	2,1	2,6
Автомобільна продукція	1,5	1,5	1,3	1,5	1,8	1,6	1,5	1,2	1,5	1,8
Текстиль	0,3	0,3	0,3	0,4	0,7	0,3	0,3	0,4	0,4	0,6
Одяг	0,5	0,5	0,5	0,7	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6

Джерело: складено авторами на основі [9].

вона не може здійснюватися стабільно без відповідального екологічного управління та зобов'язання щодо повного розвитку соціального капіталу [7].

Для забезпечення основи вимірювання відносної здатності економік досягати стійкого зростання за рахунок глобальної торгівлі та інвестицій країни розраховують індекс сталої торгівлі Hinrich Foundation (STI). Індекс використовує показники економічних, соціальних та екологічних факторів для ранжування економік-учасниць. Індекс надає інструмент для політики, бізнесу та наукових кіл для формування пріоритетів у просуванні ролі глобальної торгівлі в побудові сталої економіки.

Геополітична напруженість і уповільнення світової економіки у 2022 р. зробили економіки більш внутрішніми. Сталість торгівлі повинна залишатися фундаментальною метою міжнародного співтовариства для забезпечення довгострокового еко-

номічного зростання та створення вартості. У 2022 р. у всьому світі спостерігалось посилення економічної невизначеності разом із повторним запровадженням геополітичних ризиків (рис. 6).

За даними рис. 6 видно, що керівники надали пріоритет короткостроковим викликам, які важливі для виживання компаній.

Десятку найкращих економік згідно з STI у 2022 р. наведено на рис. 7.

У 2022 р. Нова Зеландія досягла верхньої позиції в загальному заліку STI, показавши високі результати за всіма складовими, незважаючи на те, що посідала сьоме місце за економічними показниками та перше місце за соціальними та екологічними показниками.

Японія та Південна Корея, які посіли перше місце в STI 2020 р., посіли четверте та восьме місце відповідно за індексом 2022 р.

Результати серед п'яти найбільших економік показали, що здорове населення поряд із освітніми до-

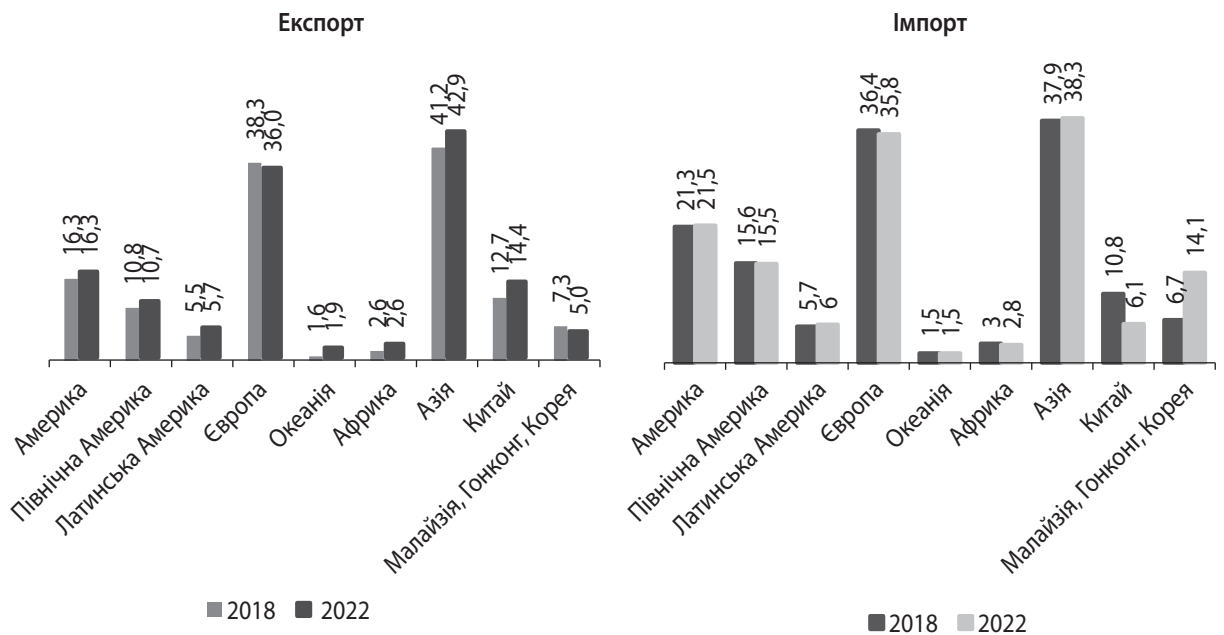


Рис. 5. Географічна структура міжнародної торгівлі у 2018 р. і 2022 р., %

Джерело: побудовано авторами на основі [6].



Рис. 6. Глобальні виклики, що впливають на бізнес, за результатами опитувань керівників компаній

Джерело: побудовано авторами на основі [8].

сягненнями в поєднанні із соціальною мобільністю характеризують високоєфективні економіки. Провідні економіки прагнуть зменшити викиди вуглекислого газу та пов'язані з ними зовнішні ефекти і ратифікувати відповідні екологічні конвенції. Вони також демонструють зусилля, спрямовані на скорочення споживання енергії та викидів.

Гонконг, що очолив рейтинг за економічною складовою STI, посів тільки третє місце за індексом.

Місто-держава. Він є одним із ключових фінансових центрів Азійсько-Тихоокеанського регіону (АРАС), залучаючи іноземні інвестиції (чистий приплив прямих іноземних інвестицій становить понад 33% його ВВП), задовольняючи фінансові потреби її приватного сектора (перше місце за наданням внутрішніх кредитів приватному сектору у відсотках від ВВП) і забезпечуючи стабільність державних фінансів (перше місце за показником ризику зовнішньої торгівлі та

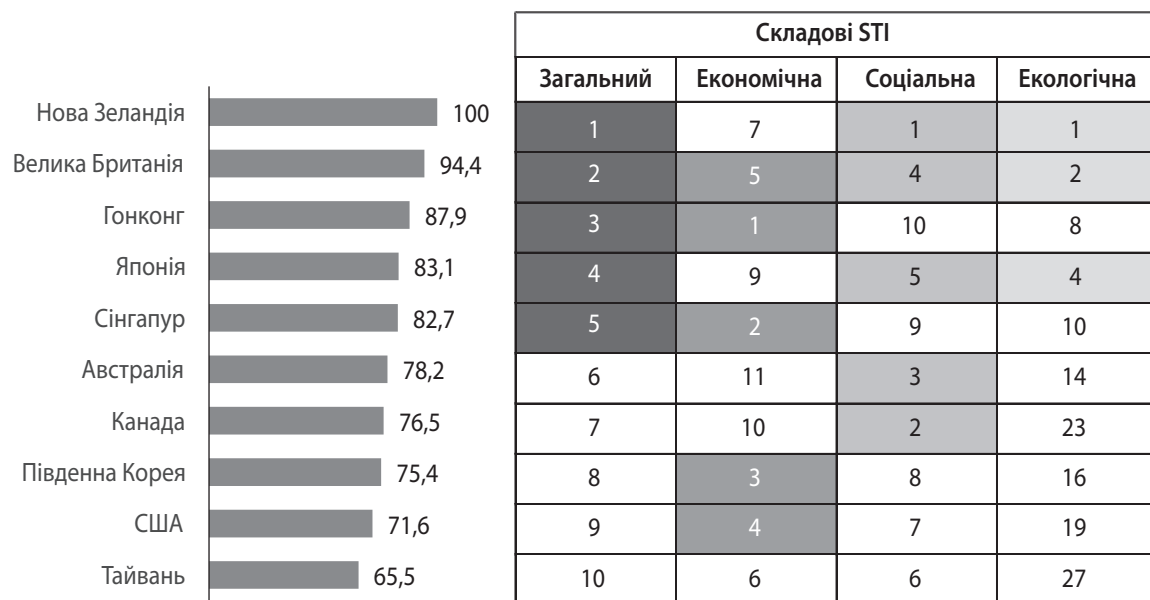


Рис. 7. Десятка найкращих економік за STI 2022 р. за складовими

Джерело: побудовано авторами на основі [8].

платежів). З іншого боку, економіка має низькі показники щодо зростання робочої сили (28 місце), диверсифікації експорту (його міжнародна торгівля є відносно висококонцентрованою як за продуктами, так і за партнерами) та накопичення основного капіталу (25 місце у валовому накопиченні основного капіталу як відсоток від ВВП).

Сінгапур, посівши друге місце за економічною складовою, у 2022 р. отримав п'яте місце за загальним STI. Сильними сторонами Сінгапуру були: зростання реального ВВП на душу населення на 12,2% у 2021 р.; створення ефективного торговельного середовища; найнижчий рівень торговельних витрат у STI; найдоступніший режим відкритості торгівлі; стабільний обмінний курс сінгапурського долара тощо.

Південна Корея займала третє місце за економічною складовою завдяки високому рівню технологічної інфраструктури (2), стабільному обмінному курсу (1), високій частці інвестицій у дослідження та розробки. Проблемою залишається залучення іноземних інвесторів – чистий приплив прямих іноземних інвестицій становить 0,56% ВВП (26 місце), а також управління поточним сальдо рахунку та резерви в іноземній валюті (монетарна політика, 20 місце).

Під впливом змін на світових товарних ринках і геополітичних процесів протягом останнього десятиліття відбулася суттєва трансформація зовнішньої торгівлі України як у регіональному, так і в товарному розрізі. Серед головних тенденцій – збільшення ролі країн Європи як торговельного партнера, що серед інших причин відбулося завдяки Угоді про Асоціацію з ЄС та диверсифікації джерел

постачання енергії. Зокрема, експорт продовольчих товарів до країн Європи за останнє десятиріччя збільшився майже вп'ятеро [9].

Україна входить до топ-3 постачальників агропродукції до ЄС. У розрізі країн Європи найбільший обсяг товарів експортується до Італії (насамперед металургійна продукція, олія та пшениця) та Польщі (в основному руди та олія). Характерною рисою імпорту з країн Європи останніх років є зростання частки енергоносіїв. Водночас країни Азії останнім часом стали найбільшими споживачами українських товарів, зокрема продовольчих. Єдиним регіоном, обсяги торгівлі з яким за останнє десятиріччя зменшилися, були країни СНД, насамперед за рахунок російської федерації.

Україна також має значний науково-технічний потенціал і напрацювання в багатьох наукомістких галузях (літако- і ракетобудування, супутникові технології, інформатика, біотехнології та інші). Розвиток секторів комп'ютерних, науково-дослідницьких і пов'язаних з ними послуг сприятиме стимулюванню технологічного прориву в різних секторах економіки, розширенню використання інформаційних технологій, розвитку національної інформаційної структури.

Експортний потенціал України може суттєво розширитися через подальше відкриття доступу до зовнішніх ринків завдяки укладанню договорів про зону вільної торгівлі (ЗВТ) з країнами – торговельними партнерами. І хоча наявність угод про ЗВТ не гарантує зростання зовнішнього товарообороту, вони стимулюють вітчизняних виробників підвищувати конкурентоздатність продукції.

ВИСНОВКИ

Міжнародна торгівля є важливим сектором національного та світового господарства, відіграє важливу роль у розвитку людського капіталу, є найважливішим елементом формування сучасної якості життя і забезпечує якість економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни.

Міжнародна торгівля пов'язана з істотними витратами. Для прийняття рішення про доцільність та обсяги виробництва, експорту та імпорту країни зіставляють витрати, пов'язані з міжнародною торгівлею, з приростом ефективності в результаті цієї діяльності. Зміни в бюджетній і безпековій політиці також можуть мати непередбачені міжнародні наслідки, які здатні зменшити глобальну економічну активність і торгівлю. Нарешті, можливість збільшення застосування обмежувальної торговельної політики може вплинути на попит та інвестиції, а також скоротити економічне зростання в середньо- та довгостроковій перспективах. Тож імовірність виникнення ризиків є значною.

Основними факторами зростання міжнародної торгівлі є науково-технічний прогрес, поглиблення глобалізаційних процесів, розвиток інновацій у транспортній сфері, підйом інвестиційної діяльності, а також різні темпи розвитку європейських держав, використання вигідних умов законодавства та зростання рівня освіти населення.

Залученість до участі в міжнародній торгівлі визначає структуру та динаміку економічного розвитку країни, підвищує продуктивність праці та конкурентоспроможність фірм і галузей та, врешті-решт, впливає на рівень життя населення. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Kojima K. The Pattern of International Trade Among Advanced Countries. *Hitotsubashi Journal of Economics*. 1964. Vol. 5. No. 1. P. 16–36. URL: <https://www.jstor.org/stable/43295433>

2. Krueger A. O. *International Trade. What Everyone Needs to Know*. Oxford University Press, 2020. 368 p.
3. Michalopoulos C. The Integration of Transition Economies into the World Trading System. *Revue d'économie financière Année*. 2001. H-5 6. P. 64–89. URL: https://www.persee.fr/doc/ecofi_1767-4603_2001_hos_6_1_4553
4. Waugh M. E. International Trade and Income Differences. *The American Economic Review*. 2010. Vol. 100, No. 5. P. 2093–2124. DOI: 10.1257/aer.100.5.2093
5. Feenstra R. C., Taylor A. M. *International Trade*. 2nd ed. Worth Publishers, 2010. 396 p.
6. UNCTAD. URL: <https://unctad.org>
7. World Trade Organization (WTO). URL: <https://www.wto.org>
8. Hinrich Foundation. URL: <https://www.hinrichfoundation.com>
9. Bureau of Economic Analysis (BEA). URL: <https://www.bea.gov>

REFERENCES

- Bureau of Economic Analysis (BEA). <https://www.bea.gov>
- Feenstra, R. C., and Taylor, A. M. *International Trade*. Worth Publishers, 2010.
- Hinrich Foundation. <https://www.hinrichfoundation.com>
- Kojima, K. "The Pattern of International Trade Among Advanced Countries". *Hitotsubashi Journal of Economics*, vol. 5, no. 1 (1964): 16-36/ <https://www.jstor.org/stable/43295433>
- Krueger, A. O. *International Trade. What Everyone Needs to Know*. Oxford University Press, 2020.
- Michalopoulos, C. "The Integration of Transition Economies into the World Trading System". *Revue d'économie financière Année*, H-5 6 (2001): 64-89. https://www.persee.fr/doc/ecofi_1767-4603_2001_hos_6_1_4553
- UNCTAD. <https://unctad.org>
- Waugh, M. E. "International Trade and Income Differences". *The American Economic Review*, vol. 100, no. 5 (2010): 2093-2124. DOI: 10.1257/aer.100.5.2093
- World Trade Organization (WTO). <https://www.wto.org>